

Роман Мирославович Гайдамаха,

асистент кафедри комп'ютерних технологій Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті висвітлюються теоретичні аспекти підготовки майбутніх інженерів-педагогів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Проаналізовано роль професійної мотивації в системі підготовки висококваліфікованих магістрів комп'ютерного профілю. Висвітлено основні аспекти стосовно поняття “професійна мотивація інженера-педагога”: з'ясовано його суть, виявлено структуру професійної мотивації, розглянуто основні ключові мотивації й етапи формування професійної мотивації.

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології, професійна мотивація, інженер-педагог, магістр комп'ютерного профілю.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Аналіз розвитку вищої освіти свідчить про те, що для сучасної професійної освіти все більш характерною є тенденція розвитку творчої індивідуальності фахівця. Стає зрозумілим, що подальше вдосконалення навчального процесу у вищому навчальному закладі, який усе більш розглядається не як передача інформації, а як специфічна форма людської діяльності та середовище соціальної практики, вимагає зміни цільової спрямованості, структури, змісту організації навчання. Тому відповідна організація навчання повинна забезпечувати як особовий, так і професійний розвиток фахівця, бути орієнтованою на створення його творчої індивідуальності.

Успішність студентів у набутті знань багато в чому залежить від сформованості в них професійної мотивації, що впливає на розвиток цілісної особистості.

Проблема формування професійної мотивації в магістрів комп'ютерного профілю до навчання є однією з центральних проблем, спрямованих на вдосконалення навчального процесу, збагачуючи практику, досвід викладача, надаючи можливість цілеспрямовано використовувати об'єктивні та суб'єктивні цінності навчання [1]. Отже, створення ситуації мотивації в процесі навчання – важливий чинник підвищення якості освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Питання розвитку професійної мотивації в історії педагогічної думки отримали своє обґрунтування в роботах як класиків світової педагогіки (Я. А. Коменський, Ж. Ж. Руссо, К. Д. Ушинський), так і сучасних науковців (А. А. Реан, А. Маслоу, Х. Хекхаузен та ін.).

У психологічних дослідженнях низка вчених визначає інтерес як специфічну пізнавальну спрямованість особи на предмети й явища дійсності. Професійна мотивація – це позитивне оцінне ставлення суб'єкта до діяльності. Л. С. Виготський зазначав, що мотивація – це природний двигун людської поведінки, вона є вірним вираженням інстинктивного прагнення [2]. Як встановлено сучасними та вітчизняними дослідниками, у навчанні фігурує особливий вид мотивації – інтерес до пізнання, або, як його прийнято називати, пізнавальний інтерес. Сфера професійної мотивації – це діяльність, у процесі якої відбувається опанування змісту навчальних предметів і необхідних способів або вмінь та навичок, за допомогою яких студент здобуває освіту. Професійна мотивація є надзвичайно значущою для навчальної діяльності.

Метою статті є обґрунтування шляхів підвищення професійної мотивації майбутніх магістрів комп'ютерного профілю засобами комп'ютерних технологій у педагогічному університеті.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Аналіз існуючих визначень призводить до такого розуміння навчального процесу: професійна мотивація – це особлива виборча спрямованість особи на процес пізнання; її виборчий характер виражено в тій чи іншій предметній

галузі знань, в яку студент прагне проникнути, щоб вивчити й опанувати її цінності.

В умовах навчання професійна мотивація виражена схильністю студента до навчання, до пізнавальної діяльності, потребою до поглиблення, творчого застосування знань.

Зміст як структурний компонент діяльності в навчальному процесі є найважливішим джерелом інтересу до пізнання. Він містить у собі найбагатший потенціал для залучення, зміцнення, збагачення професійної мотивації, оскільки зміст діяльності постійно оновлюється, поглиблюється та ускладнюється.

Критеріями визначення рівня сформованості професійної мотивації є: активність сприйняття студента, зосередженість уваги; розуміння суті навчальних явищ і процесів; прагнення самостійно та творчо опановувати знання, потреба до поглиблення, творчого застосування знань; готовність до самостійної діяльності; вміння застосовувати знання в практичній діяльності.

Пізнавальна діяльність суб'єкта містить не лише розумову діяльність, але й взаємодію із засобами і предметами пізнання, що забезпечують зміни предмету пізнання.

У науковій літературі виокремлено основні пріоритети, пов'язані зі створенням необхідних умов для високої якості вищої освіти. А. Г. Асмолов, Б. С. Гершунський, М. В. Кларін, А. Я. Найн, В. А. Сластьонін виокремлюють передусім ті, які належать до фундаменталізації змісту освіти, використання в створенні ефективних педагогічних інновацій та застосування в навчальному процесі нових інформаційних і комунікаційних технологій (далі – ІКТ). Один із шляхів вирішення цього завдання пов'язано з широким упровадженням ІКТ у сферу навчання. В усьому різноманітті їх педагогічних можливостей нас цікавить значення комп'ютерної наочності.

Дослідження переваг ІКТ в інтенсифікації й активізації навчання розглядалися в працях М. М. Буняєва, Я. А. Ваграменко, Г. А. Козлової, І. І. Мархель, М. В. Меламуд та ін.

Інформаційні технології – це, у першу чергу, засіб для збільшення продуктивності праці викладачів і студентів, спосіб підвищення ефективності та інтенсифікації навчання і самонавчання. Отже, ІКТ можна трактувати у вузькому значенні слова (застосування комп'ютера лише як засобу навчання) та в широкому значенні слова (багатоцільове використання комп'ютера в навчальному процесі) [3].

Сучасні комп'ютерні засоби не лише надають можливість використовувати відображення тексту, але й мають можливість показувати графічні об'єкти, високоякісні фотографії, використовувати анімацію, звук і відео. Формування цілісного та повного сприйняття є важливим завданням у розвитку пізнавальної діяльності майбутніх магістрів комп'ютерного профілю. Принцип наочності – це основне початкове положення дидактики, визначальний напрямок роботи з наочним матеріалом, що передбачає обов'язковість його використання в навчальному процесі.

На нашу думку, застосування наочного методу веде не лише до посилення міждисциплінарних зв'язків у навчанні, індивідуалізації навчально-виховного процесу з урахуванням рівня підготовленості, здібностей, індивідуально-типологічних особливостей засвоєння матеріалу, інтересів і потреб студентів, підвищення гнучкості, мобільності навчального процесу, його постійного та динамічного оновлення, але й до його інтенсифікації. Необхідно чітко розмежовувати поняття принципу, наочності та наочних методів навчання.

Наочний метод характеризується як спосіб реалізації цього початкового положення, який полягає в побудові системи навчання з використанням засобів наочності. Засоби наочності використовуються у процесі викладу навчального матеріалу педагогом, під час самостійної діяльності студентів з набуття знань і формування вмінь та навичок, під час контролю засвоєного матеріалу і в інших видах діяльності [4].

Засоби наочної демонстрації надають можливість покращити сприйняття нового матеріалу, включити в процес запам'ятовування не лише слухові, але й

зорові центри. Під час проведення занять без застосування ІКТ викладач є обмеженим яким-небудь стандартним набором плакатів або схем, а створення свого “барвистого” плакату – досить трудомістка справа. Демонстрація реального експерименту часто з деяких причин є нездійсненою. Проте необхідно пам’ятати, що необґрунтоване, довільне і надлишкове застосування наочності на занятті може дати й негативний ефект.

Як свідчить педагогічна практика, будь-яке нововведення в процесі навчання призводить до суттєвих змін у плануванні та організації навчального процесу. Потрібен не окремий метод або засіб навчання, а цілісна педагогічна технологія – сукупність методів, засобів і форм організації навчання, які забезпечують досягнення поставлених дидактичних цілей.

Відсутність науково обґрунтованого та методично грамотного дидактичного програмного забезпечення, а також методик застосування ІКТ у навчанні призводить до того, що комп’ютери застосовуються в навчально-виховному процесі нераціонально, не за призначенням, для ігор, як друкарська машинка, або взагалі не використовуються і морально старіють. Таке ставлення до персональних комп’ютерів призводить до нераціонального використання вкладених матеріальних коштів та повної відсутності їх віддачі у вигляді засобу, формуючого професійну мотивацію, що веде до пізнавальної діяльності [5].

Отже, існує протиріччя між необхідністю застосування переваг ІКТ у підготовці грамотних фахівців і відсутністю педагогічно та методично обґрунтованого програмного забезпечення, методик використання ІКТ у навчальному процесі.

Різноманіття розроблених ІКТ диктує необхідність урахувати умови підвищення рівня сприйняття навчального матеріалу:

- доцільно обмежити кількість елементів, що відображаються;
- необхідно виокремлювати окремі слова на інформаційних кадрах;
- залежно від способу демонстрації (монітор, телевізор, проекційний пристрій) необхідно підбирати розмір і зображення шрифтів;

- зображення має бути досить контрастним, а поєднання кольорів – не дратувати око;

- доцільно застосовувати графічні, у тому числі, анімовані та відео зображення;

- потрібним є збалансоване використання ефектів анімації;

- рекомендується, залежно від навчальної групи і складності матеріалу, регулювати темп зміни кадрів.

Такий підхід забезпечує оптимальні умови для формування професійної мотивації до вивчення предмета та, тим самим, створює передумови до ефективної організації процесу навчання.

Застосування ІКТ у процесі навчання здійснюється ефективніше, якщо:

- відповідно до можливостей комп'ютерної техніки здійснюватиметься відбір, структуризація і дозування навчального матеріалу, який подається на лекційних та інших формах теоретичних занять;

- комп'ютеризовані аудиторні заняття сприяють у студентів підвищенню професійної мотивації, формуванню елементів досвіду навчально-пізнавальної діяльності (збір, зберігання, систематизація й обробка інформації з використанням сучасних технологій);

- здійснюється оптимальна організація і планування обсягів навчального навантаження відповідно до різних здібностей об'єктів навчання;

- буде розроблено відповідні застосуванню ІКТ навчання форми аудиторної та самостійної роботи студентів з опанування комп'ютерної техніки і відповідних засобів.

У зв'язку з цим, розглянемо низку умов, яких необхідно дотримуватись під час використання комп'ютерної наочності:

- вживана наочність повинна відповідати віку і психофізичним особливостям студентів;

- комп'ютерна наочність повинна використовуватися в міру та показувати її слід поступово і лише у відповідний момент заняття;

- необхідно чітко виокремлювати основне, суттєве під час показу матеріалу за допомогою ІКТ;
- демонстрована наочність має бути точно узгоджена зі змістом матеріалу;
- необхідно підводити студентів до знаходження й аналізу бажаної інформації в наочному посібнику;
- необхідно раціонально поєднувати різні форми і методи повідомлення навчального матеріалу з урахуванням змісту та специфіки наочних посібників.

Висновки. Використання зазначених вище підходів щодо розвитку професійної мотивації забезпечує достатній рівень засвоєння основних навчальних понять, що надає можливість використовувати ці поняття як інструмент для вивчення різноманітних явищ і процесів. Отже, сучасні педагогічні технології у поєднанні з ІКТ можуть суттєво підвищити ефективність освітнього процесу, вирішити завдання виховання всебічно розвинутої, творчо вільної особи.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямку буде впровадження дієвих механізмів створення мотивації у майбутніх магістрів комп'ютерного профілю.

Список використаної літератури

1. Вербицкий, А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход : методич. пособие / А. А. Вербицкий. – М. : Высш. шк., 1991. – 207 с.
2. Выготский, Л. С. Психология / Выготский Л. С. – М. : Апрель Пресс : Эксмо-Пресс, 2000. – 1006 с.
3. Жалдак, М. І. Інформаційні технології : навч.-метод. посіб. / [М. І. Жалдак, О. А. Хомік, І. В. Володько, О. М. Снігур] ; за ред. М. І. Жалдака. – К. : РНЦ “ДІНІТ”, 2003. – 194 с.
4. Коваленко, О. Е. Методологічні засади професійної освіти : навч. посіб. [для студ. вищих навч. закладів інж.-пед. спец.] / [О. Е. Коваленко, Н. О. Брюханова, І. С. Посохова та ін.]. – Харків : ВПП “Контраст”, 2008. – 120 с.

5. Зеер, Э. Ф. Психология профессионального образования : учеб. пособие / Зеер Э. Ф. – М. : Изд-во МПСИ ; Воронеж : Изд-во НПО “МОДЭК”, 2003. – 480 с.

Рецензент: доктор педагогических наук, доцент Горбатюк Р. М.

Стаття надійшла до редакції 25.06.2013.

Гайдамаха Р. М. Информационно-коммуникационные технологии как средство формирования профессиональной мотивации в учебном процессе

В статье освещаются теоретические аспекты подготовки будущих инженеров-педагогов средствами информационно-коммуникационных технологий. Проанализирована роль профессиональной мотивации в системе подготовки высококвалифицированных магистров компьютерного профиля. Освещены основные аспекты относительно понятия “профессиональная мотивация инженера-педагога”: выяснена его суть, выявлена структура профессиональной мотивации, рассмотрены основные ключевые мотивации и этапы формирования профессиональной мотивации.

Ключевые слова: *информационно-коммуникационные технологии, профессиональная мотивация, инженер-педагог, магистр компьютерного профиля.*

Haidamakha R. M. Information and communication technologies as a means of formation of professional motivation in the educational process

The article highlights the theoretical aspects of the training of future engineers-pedagogues by means of information and communication technologies. The role of professional motivation in the system of training of highly skilled masters of computer profile has been described. The main aspects concerning the concept of “professional motivation of engineer-pedagogue” have been revealed, namely: its essence has been found, the structure of professional motivation has been examined, the basic key motivations and stages of formation of professional motivation have been analyzed.

Key words: *information and communication technology, professional motivation, engineer-pedagogue, master of computer profile.*